

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

19 decembrie 2019 *

„Trimitere preliminară – Norme comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale – Directiva 2009/73/CE – Articolul 41 alineatul (11) – Soluționarea litigiilor privind obligațiile impuse operatorului de rețea – Efectele în timp ale deciziilor autorității de soluționare a litigiilor – Securitate juridică – Încredere legitimă”

În cauza C-236/18,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Cour de cassation (Curtea de Casație, Franța), prin decizia din 21 martie 2018, primită de Curte la 29 martie 2018, în procedura

GRDF SA

împotriva

Eni Gas & Power France SA,

Direct énergie,

Commission de régulation de l'énergie,

Procureur général près la cour d'appel de Paris,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din domnul A. Arabadjiev, președinte de cameră, și domnii T. von Danwitz și C. Vajda (raportor), judecători,

avocat general: domnul E. Tanchev,

grefier: doamna V. Giacobbo-Peyronnel, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 6 martie 2019,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru GRDF SA, de F. Boucard, de H. Savoie și de D. Théophile, avocats;
- pentru Eni Gas & Power France SA, de J. Rousseau și de F. Prunet, avocats;
- pentru Direct énergie, de F. Molinié, de O. Fréget și de L. Eskenazi, avocats;

* Limba de procedură: franceza.

- pentru guvernul francez, de S. Horrenberger, de D. Colas, de A.-L. Desjonquères și de C. Mosser, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană de O. Beynet și de Y. G. Marinova, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 22 mai 2019,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea Directivei 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 2003/55/CE (JO 2009, L 211, p. 94) și în special a articolului 41 alineatul (11) din această directivă.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între GRDF SA, operator al rețelei de distribuție a gazelor naturale în Franța, pe de o parte, și Eni Gas & Power France SA (denumită în continuare „Eni Gas”) și Direct énergie, furnizori de gaze naturale, precum și Commission de régulation de l’énergie (Comisia de Reglementare în domeniul Energiei, Franța, denumită în continuare „CRE”) și procureur général près la cour d’appel de Paris (Procurorul General de pe lângă Curtea de Apel din Paris, Franța), pe de altă parte, în legătură cu contractele de transport care au ca efect repercutarea asupra furnizorilor a riscului de neplată de către clienții finali, precum și a sarcinii gestionării clientelei.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Directiva 2003/55/CE

- 3 Articolul 18, intitulat „Accesul terților”, din Directiva 2003/55/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 26 iunie 2003 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 98/30/CE (JO 2003, L 176, p. 57, Ediție specială, 12/vol. 2, p. 80) prevedea la alineatul (1):

„Statele membre asigură punerea în aplicare a unui sistem de acces al terților la rețelele de transport și distribuție și la instalațiile de [gaze naturale lichefiate], pentru toți consumatorii eligibili, inclusiv întreprinderile de furnizare. Acest sistem, bazat pe tarife publicate, trebuie aplicat, în mod obiectiv și fără discriminare, între utilizatorii rețelei. Statele membre trebuie să se asigure că aceste tarife sau metodologiile care stau la baza calculării lor sunt aprobate, înainte de intrarea lor în vigoare, de o autoritate de reglementare națională menționată la articolul 25 alineatul (1) și că aceste tarife și metodele de calcul, în cazul în care se aprobă numai metodele de calcul, sunt publicate înainte de intrarea lor în vigoare.”

- 4 În temeiul articolului 33 alineatul (1) din această directivă, statele membre urmau să pună în aplicare actele cu putere de lege și actele administrative necesare pentru a se conforma directivei menționate până la data de 1 iulie 2004.

Directiva 2009/73

5 Considerentele (4), (6), (25), (30), (32) și (40) ale Directivei 2009/73 au următorul cuprins:

„(4) Cu toate acestea, în prezent, există obstacole în calea vânzării de gaze naturale, în condiții de egalitate, fără discriminare sau vreun dezavantaj în cadrul Comunității. Nu există, în special, un acces nediscriminatoriu la rețea și nici un nivel comparabil în ceea ce privește supravegherea normativă din fiecare stat membru.

[...]

(6) Fără o separare efectivă a rețelelor de activitățile de producere și de furnizare («separare efectivă»), există riscul discriminării, nu doar în ceea ce privește exploatarea rețelei, ci și în privința stimulării întreprinderilor integrate vertical de a investi în mod corespunzător în propriile rețele.

[...]

(25) Accesul nediscriminatoriu la rețelele de distribuție determină accesul la clienți la nivelul pieței cu amănuntul. Aspectele care pot implica discriminare în ceea ce privește accesul terților și investițiile sunt, cu toate acestea, mai puțin semnificative la nivelul distribuției decât la nivelul transportului, întrucât congestia la nivelul transportului și influența intereselor legate de producere sunt, în general, mai semnificative decât la nivelul distribuției. În plus, separarea juridică și funcțională a operatorilor de distribuție a devenit, în temeiul Directivei [2003/55], obligatorie doar cu începere de la 1 iulie 2007, iar efectele sale asupra pieței interne a gazelor naturale trebuie încă evaluate. Normele privind separarea juridică și funcțională în vigoare în prezent pot duce la o separare efectivă, cu condiția ca acestea să fie definite mai clar, să fie puse în aplicare în mod corespunzător și să fie monitorizate îndeaproape. Pentru asigurarea unor condiții de concurență echitabile la nivelul pieței cu amănuntul, activitățile operatorilor de distribuție ar trebui, prin urmare, monitorizate în scopul de a împiedica acești operatori să profite de integrarea lor vertical în ceea ce privește poziția lor concurențială pe piață, în special în raport cu clienții casnici și cu clienți mici noncasnici.

[...]

(30) Este necesar ca autoritățile de reglementare în domeniul energiei să poată lua decizii privind ansamblul aspectelor relevante legate de reglementare pentru a asigura funcționarea corespunzătoare a pieței interne a gazelor naturale și să fie pe deplin independente față de orice alte interese publice sau private. Aceasta nu exclude controlul judiciar și exercitarea controlului parlamentar în conformitate cu dreptul constituțional al statelor membre. [...]

[...]

(32) Autoritățile de reglementare naționale ar trebui să aibă posibilitatea de a stabili sau de a aproba tarifele sau metodele de calcul al tarifelor, pe baza propunerii operatorului de transport și de sistem sau a operatorului (operatorilor) de distribuție sau a operatorului de sistem de gaze naturale lichefiate (GNL) sau pe baza unei propuneri agreeate de acest (acești) operator(i) și de utilizatorii rețelei. În realizarea acestor sarcini, autoritățile de reglementare naționale ar trebui să asigure faptul că tarifele de transport și de distribuție sunt nediscriminatorii și reflectă costurile și ar trebui să țină cont de costurile de rețea marginale evitate pe termen lung, ca urmare a măsurilor de gestionare a cererii.

[...]

(40) În interesul siguranței alimentării, este necesar să se monitorizeze echilibrul dintre cerere și ofertă în fiecare stat membru și să se întocmească un raport privind situația la nivel comunitar, luându-se în considerare capacitatea de interconexiune între zone. Această monitorizare ar trebui să fie realizată în timp util pentru a permite luarea unor măsuri corespunzătoare, în cazul în care siguranța alimentării este compromisă. Construirea și întreținerea infrastructurii de rețea necesare, inclusiv a capacității de interconexiune, ar trebui să contribuie la asigurarea unei aprovizionări stabile cu gaze naturale.”

6 Articolul 1 alineatul (1) din această directivă definește obiectul acesteia după cum urmează:

„Prezenta directivă stabilește norme comune privind transportul, distribuția, furnizarea și înmagazinarea gazelor naturale. Aceasta definește modalitățile de organizare și funcționare a sectorului gazelor naturale, de acces pe piață, precum și criteriile și procedurile aplicabile pentru acordarea de autorizații de transport, distribuție, furnizare și înmagazinare a gazelor naturale și exploatarea sistemelor.”

7 Articolul 32 din directiva menționată, intitulat „Accesul terților”, prevede la alineatul (1):

„Statele membre asigură punerea în aplicare a unui sistem de acces al terților la sistemul de transport și de distribuție și la instalațiile de GNL, pentru toți clienții eligibili, inclusiv întreprinderile de furnizare. Acest sistem, bazat pe tarife publicate, trebuie aplicat în mod obiectiv și fără discriminare între utilizatorii rețelei. Statele membre trebuie să se asigure că aceste tarife sau metodologiile care stau la baza calculării lor sunt aprobate, înainte de intrarea lor în vigoare în conformitate cu articolul 41, de o autoritate de reglementare menționată la articolul 39 alineatul (1) și că aceste tarife și metodele de calcul, în cazul în care se aprobă numai metodele de calcul, sunt publicate înainte de intrarea lor în vigoare.”

8 Articolul 40 din aceeași directivă, intitulat „Obiectivele generale ale autorităților de reglementare”, prevede:

„În îndeplinirea atribuțiilor de reglementare prevăzute de prezenta directivă, autoritățile de reglementare iau toate măsurile rezonabile în vederea realizării următoarelor obiective în cadrul atribuțiilor și competențelor prevăzute la articolul 41, în cooperare strânsă, după caz, cu alte autorități naționale competente, inclusiv cu autoritățile din domeniul concurenței, și fără a aduce atingere competențelor acestora:

(a) promovarea, în strânsă cooperare cu agenția, cu autoritățile de reglementare ale celorlalte state membre și cu Comisia, în cadrul Comunității, a unei piețe interne în sectorul gazelor naturale competitive, sigure și durabile din punctul de vedere al mediului, precum și a unei deschideri efective a pieței în beneficiul tuturor clienților și furnizorilor din Comunitate, precum și garantarea condițiilor adecvate pentru funcționarea eficientă și fiabilă a rețelelor de gaze, având în vedere obiectivele pe termen lung;

[...]

(d) sprijinirea dezvoltării, în cel mai rentabil mod, a unor sisteme sigure, fiabile, eficiente și nediscriminatorii care sunt orientate către consumator, în conformitate cu obiectivele generale de politică în domeniul energiei, al eficienței energetice și al integrării producției de gaz la scară redusă și la scară largă din surse de energie regenerabile, precum și a producției distribuite, atât în rețelele de transport, cât și în cele de distribuție;

[...]”

- 9 Potrivit articolului 41 din Directiva 2009/73, intitulat „Atribuțiile și competențele autorităților de reglementare”:

„(1) Autoritatea de reglementare are următoarele atribuții:

- (a) să stabilească sau să aprobe, conform unor criterii transparente, tarife de transport sau de distribuție sau metodologiile pentru acestea;
- (b) să asigure respectarea de către operatorii de transport și de sistem și operatorii de distribuție, cât și, acolo unde este cazul, de către proprietarii de sistem și de către orice întreprindere din sectorul gazelor naturale a obligațiilor care le revin în temeiul prezentei directive și în temeiul legislației comunitare relevante, inclusiv în ceea ce privește aspectele transfrontaliere;

[...]

(4) Statele membre se asigură că autorităților de reglementare le sunt conferite competențele care să le permită să își îndeplinească în mod eficient și rapid atribuțiile prevăzute la alineatele (1), (3) și (6). În acest scop, autoritatea de reglementare are cel puțin următoarele competențe:

- (a) să emită decizii obligatorii pentru întreprinderile din sectorul gazelor naturale;

[...]

(6) Autoritățile de reglementare răspund de stabilirea sau aprobarea, cu suficient timp înainte de intrarea lor în vigoare, cel puțin a metodologiilor folosite pentru calcularea sau stabilirea clauzelor și condițiilor privind:

- (a) racordarea și accesul la rețelele naționale, inclusiv tarifele de transport și distribuție și clauzele, condițiile și tarifele de acces la instalațiile GNL. Aceste tarife sau metodologii permit efectuarea investițiilor necesare în rețele și în instalații GNL într-un mod care să garanteze viabilitatea acestora;

[...]

(10) Autoritățile de reglementare au competența de a solicita operatorilor de transport și de sistem, operatorilor de înmagazinare, de GNL și de distribuție ca, în cazul în care este necesar, să modifice clauzele și condițiile, inclusiv tarifele și metodologiile menționate la prezentul articol, în scopul de a asigura proporționalitatea acestora, precum și aplicarea lor într-un mod nediscriminatoriu. [...]

(11) Orice parte care depune o plângere împotriva unui operator de transport și de sistem, unui operator de înmagazinare, de GNL sau de distribuție, referitoare la obligațiile care revin operatorului în temeiul prezentei directive, poate înainta această plângere autorității de reglementare care, acționând ca autoritate de soluționare a litigiilor, emite o decizie în termen de două luni de la data primirii plângerii. [...]

[...]”

Directiva 2009/72/CE

- 10 Directiva 2009/72/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice și de abrogare a Directivei 2003/54/CE (JO 2009, L 211, p. 55) prevede, la articolul 37 alineatul (11), că „[o]rice parte care depune o plângere împotriva unui operator de transport și de sistem sau de distribuție referitoare la obligațiile care revin

operatorului în temeiul prezentei directive poate înainta această plângere autorității de reglementare care, acționând ca autoritate de soluționare a litigiilor, emite o decizie în termen de două luni de la data primirii plângerii”.

Dreptul francez

- 11 Articolul L. 134-20 din code de l'énergie (Codul energiei), în versiunea aplicabilă la data faptelor din litigiul principal, prevede la al doilea și al treilea paragraf.

„Decizia Comitetului [de soluționare a diferendelor și a sancțiunilor], care poate fi însoțită de penalități, trebuie motivată și trebuie să precizeze condițiile de ordin tehnic și financiar ale soluționării diferendelor în care accesul la rețelele, lucrările și instalațiile menționate la articolul L. 134-19 sau utilizarea acestora sunt, dacă este cazul, asigurate.

Atunci când este necesar pentru soluționarea diferendului, Comitetul poate stabili, într-o manieră obiectivă, transparentă, nediscriminatorie și proporțională, modalitățile de acces la aceste rețele, lucrări și instalații sau condițiile utilizării lor.”

Litigiul principal și întrebarea preliminară

- 12 Poweo și Direct énergie, două societăți care furnizează gaze naturale, au încheiat la 21 iunie 2005 și, respectiv, la 21 noiembrie 2008 cu GRDF, operatorul de distribuție a gazelor naturale în Franța, două contracte de transport în rețeaua de distribuție a gazelor naturale (denumite în continuare „contractele în cauză”). Poweo și Direct énergie au devenit ulterior Poweo-Direct énergie și apoi Direct énergie.
- 13 Contractele în cauză conțineau o clauză de intermediere care obliga furnizorii să furnizeze, în cadrul contractelor denumite „unice” cu clientul final, mai precis contractele care combinau aspectele de furnizare și de distribuție a gazelor, prestații de intermediere în numele GRDF în favoarea clienților finali, fără a putea negocia prețul sau condițiile de realizare a acestor prestații. Din dosarul prezentat Curții reiese că furnizorii trebuiau să colecteze de la clienții finali sumele datorate de aceștia din urmă cu titlu de tarif pentru prestațiile de distribuție pe care le furnizase GRDF și să i le transfere ulterior acestuia. Or, furnizorii ar fi fost obligați să transfere aceste sume chiar dacă clientul final nu le achitase. Astfel, prin intermediul clauzei de intermediere, GRDF ar fi transferat riscul de neplată către Direct énergie.
- 14 La 22 iulie 2013, Direct énergie a sesizat Comitetul de soluționare a litigiilor și sancțiuni din cadrul CRE (denumit în continuare „Cordis”), considerând că această clauză de intermediere era contrară reglementării naționale aplicabile. Ea a solicitat, pe de o parte, ca Cordis să impună GRDF să asigure conformitatea convențiilor sale cu reglementarea aplicabilă în sectorul energiei și, pe de altă parte, să stabilească tariful prestațiilor de intermediere efectuate de furnizor pe seama operatorului de rețea în cadrul contractului unic încheiat cu clientul final. În cursul procedurii, Cordis a audiat Eni Gas, o altă societate care furnizează gaze naturale.
- 15 Considerând că clauza de intermediere era contrară reglementării naționale aplicabile, Cordis a impus GRDF, prin decizia din 19 septembrie 2014, să transmită Direct énergie „un act adițional [la contractele în cauză] care să repună situația contractuală în starea în care ar fi trebuit să fie dacă [aceste contracte] ar fi fost *ab initio* conforme cu reglementarea în vigoare”. Cordis a precizat, de altfel, că competența sa se întinde asupra întregii perioade acoperite de diferendul cu care este sesizat, sub rezerva normelor de prescripție aplicabile în materie, neavând importanță data apariției acestuia între părți.

- 16 GRDF, Direct énergie și Eni Gas au introdus fiecare o acțiune împotriva acestei decizii la cour d'appel de Paris (Curtea de Apel din Paris, Franța).
- 17 Prin hotărârea din 2 iunie 2016, cour d'appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) a confirmat în esență decizia Cordis. Aceasta a impus GRDF să propună un act adițional la contractele în cauză care să prevadă că nu a existat niciodată clauza de intermediere. În plus, această instanță a obligat GRDF la plata unei remunerații echitabile și proporționale către Direct énergie în raport cu costurile evitate pentru serviciile de intermediere pe care Direct énergie le-a furnizat clienților săi începând cu data semnării respectivelor contracte.
- 18 GRDF a declarat recurs împotriva acestei hotărâri la instanța de trimitere, Cour de cassation (Curtea de Casație, Franța). Printre criticile formulate de GRDF împotriva hotărârii cour d'appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) figurează un motiv potrivit căruia aceasta consideră în esență că dreptul Uniunii se opune ca decizia adoptată de Cordis să aibă un caracter retroactiv anterior apariției diferendului.
- 19 Instanța de trimitere amintește, referindu-se la Hotărârea din 13 martie 2008, Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening și alții (C-383/06-C-385/06, EU:C:2008:165, punctul 55), că Curtea a consacrat principiul securității juridice și a admis că acesta poate prevala asupra efectivității dreptului Uniunii.
- 20 În aceste condiții, Cour de cassation (Curtea de Casație) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Directiva 2009/73 [...] și în special articolul 41 alineatul (11) din aceasta trebuie interpretate în sensul că prevăd ca o autoritate de reglementare, atunci când soluționează un litigiu, să aibă competența de a lua o decizie care să se aplice întregii perioade acoperite de litigiul cu care este sesizată, neavând importanță data apariției acestuia între părți, în special prin luarea măsurilor care se impun ca urmare a neconformității unui contract cu dispozițiile directivei printr-o decizie ale cărei efecte să acopere toată perioada contractuală?”

Cu privire la competența Curții

- 21 În cadrul ședinței în fața Curții, GRDF a susținut că prezentul litigiu privește o prestație a unui furnizor de gaze naturale în beneficiul unui operator de distribuție și că o astfel de prestație nu intră în domeniul de aplicare al Directivei 2009/73. Această directivă ar guverna numai prestațiile unui operator de distribuție a gazelor naturale în beneficiul furnizorilor.
- 22 Acest argument nu poate fi admis.
- 23 În temeiul articolului 1 din Directiva 2009/73, aceasta stabilește norme comune privind transportul, distribuția, furnizarea și înmagazinarea gazelor naturale. Ea definește modalitățile de organizare și funcționare a sectorului gazelor naturale, de acces pe piață, criteriile și procedurile aplicabile pentru acordarea de autorizații de transport, distribuție, furnizare și înmagazinare a gazelor naturale și exploatarea sistemelor.
- 24 Articolul 32 alineatul (1) din Directiva 2009/73 prevede că statele membre asigură punerea în aplicare a unui sistem de acces al terților la sistemul de distribuție pentru toți clienții eligibili, inclusiv întreprinderile de furnizare. Acest sistem, bazat pe tarife publicate, trebuie aplicat în mod obiectiv și fără discriminare între utilizatorii rețelei. În acest scop, articolul 41 alineatul (1) literele (a) și (b) din această directivă acordă autorității de reglementare misiunea de a stabili sau de a aproba, conform unor criterii transparente, tarifele de distribuție sau metodele de calcul al acestora și de a asigura respectarea de către operatorii de distribuție a obligațiilor care le revin în temeiul directivei menționate. În temeiul articolului 41 alineatul (10) din aceeași directivă, autoritatea de reglementare

are competența de a solicita operatorilor de rețea să modifice, în cazul în care este necesar, condițiile de racordare și de acces la rețea, precum și tarifele. În plus, potrivit articolului 41 alineatul (11) din Directiva 2009/73, orice parte care depune o plângere împotriva unui operator de distribuție referitoare la obligațiile care revin operatorului în temeiul acestei directive poate înainta această plângere autorității de reglementare care, acționând ca autoritate de soluționare a litigiilor (denumită în continuare „autoritatea de soluționare a litigiilor”), emite o decizie în termen de două luni de la data primirii plângerii.

- 25 Or, din decizia de trimitere reiese că litigiul în fața Cordis între Direct énergie, un furnizor de gaze naturale, pe de o parte, și GRDF, operatorul de distribuție a acestei energii în Franța, pe de altă parte, privea în esență obligația pe care GRDF o impusese Direct énergie, ca o condiție de acces la rețeaua de distribuție franceză, de a suporta riscul de neplată a sumelor datorate de clienții finali cu titlu de tarif de distribuție a gazelor naturale. Cererea de decizie preliminară este întemeiată pe considerentul că o astfel de practică este incompatibilă cu dispozițiile Directivei 2009/73. Prin urmare, litigiul intră în domeniul de aplicare al Directivei 2009/73.
- 26 Rezultă din cele de mai sus că Curtea are competența de a răspunde la întrebarea adresată.

Cu privire la întrebarea preliminară

- 27 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că cererea de decizie preliminară se întemeiază pe premisa potrivit căreia practica contractuală a unui operator de distribuție care constă în a impune furnizorului de gaze, ca o condiție de acces la rețeaua de distribuție națională, obligația de a suporta riscul de neplată a sumelor datorate de clienții finali cu titlu de tarif de distribuție a gazelor naturale este incompatibilă cu dispozițiile Directivei 2009/73. În măsura în care această premisă nu a fost contestată în fața Curții, examinarea întrebării adresate se întemeiază pe respectiva premisă.
- 28 Prin intermediul întrebării formulate, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă Directiva 2009/73 trebuie interpretată în sensul că se opune ca efectele unei decizii a unei autorități de soluționare a litigiilor, vizată la articolul 41 alineatul (11) din această directivă, să se extindă la situația părților din litigiul cu care este sesizată existentă între acestea înainte de apariția acestui litigiu, în special în ceea ce privește un contract de transport al gazelor naturale, prin obligarea unei părți la litigiul respectiv să modifice acest contract pentru a fi conform cu dreptul Uniunii pentru întreaga perioadă contractuală.
- 29 Trebuie amintit că, în temeiul articolului 41 alineatul (11) din Directiva 2009/73, orice parte care depune o plângere împotriva unui operator de distribuție a gazelor naturale referitoare la obligațiile care revin operatorului în temeiul acestei directive poate înainta această plângere autorității de reglementare care, acționând ca autoritate de soluționare a litigiilor, emite o decizie obligatorie în termen de două luni de la data primirii plângerii.
- 30 Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, atât din cerințele aplicării uniforme a dreptului Uniunii, cât și din cele ale principiului egalității rezultă că termenii unei dispoziții de drept al Uniunii care nu face nicio trimitere expresă la dreptul statelor membre pentru a stabili sensul și domeniul de aplicare al acesteia trebuie în mod normal să primească în întreaga Uniune o interpretare autonomă și uniformă, care trebuie stabilită ținând seama nu doar de termenii acesteia, ci și de contextul prevederii și de obiectivul urmărit de reglementarea în cauză (Hotărârea din 23 mai 2019, WB, C-658/17, EU:C:2019:444, punctul 50 și jurisprudența citată).
- 31 Astfel cum constată în mod întemeiat instanța de trimitere, modul de redactare a articolului 41 alineatul (11) din Directiva 2009/73 nu precizează care sunt efectele în timp ale deciziilor adoptate de autoritatea de soluționare a litigiilor și în special dacă acestea pot avea un efect înaintea apariției litigiului.

- 32 În ceea ce privește contextul în care se înscrie această dispoziție, trebuie amintit că articolul 41 alineatul (1) litera (b) din Directiva 2009/73 conferă autorității de reglementare misiunea de a asigura respectarea de către operatorii de distribuție a obligațiilor care le revin în temeiul acestei directive. Printre obligațiile operatorului de rețea se numără și cea rezultată din articolul 32 alineatul (1) din directiva menționată de a aplica sistemul de acces al terților la rețelele de distribuție în mod obiectiv și fără discriminare între utilizatorii rețelei.
- 33 Pentru a permite acestor autorități de reglementare să îndeplinească această misiune, statele membre se asigură, în temeiul articolului 41 alineatul (10) din Directiva 2009/73, că autoritățile respective dispun de competențele necesare, printre care aceea de a adopta decizii obligatorii față de întreprinderile din sectorul gazelor naturale, pentru ca acestea să modifice, dacă este cazul, condițiile de racordare și de acces la rețea, inclusiv tarifele, în scopul de a se asigura că acestea sunt proporționale și aplicate în mod nediscriminatoriu.
- 34 În ceea ce privește obiectivul pe care îl urmărește Directiva 2009/73, acesta constă în realizarea unei piețe interne a gazelor naturale complet și efectiv deschise și concurențiale, în cadrul căreia toți consumatorii își pot alege liber furnizorii, iar furnizorii își pot livra în mod liber produsele către clienți (a se vedea în acest sens Hotărârea din 7 septembrie 2016, ANODE, C-121/15, EU:C:2016:637, punctul 26). În acest sens, după cum rezultă din articolul 1 din directivă, aceasta stabilește norme comune privind transportul, distribuția, furnizarea și înmagazinarea gazelor naturale (a se vedea în acest sens Ordonanța din 14 mai 2019, Acea Energia și alții, C-406/17-C-408/17 și C-417/17, nepublicată, EU:C:2019:404, punctul 54). Considerentele (4), (6), (25) și (40) ale directivei menționate enunță, în această privință, voința legiuitorului Uniunii de a asigura un acces nediscriminatoriu la rețelele de distribuție a gazelor naturale (a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 octombrie 2013, Essent și alții, C-105/12-C-107/12, EU:C:2013:677, punctul 65).
- 35 În această privință, trebuie, mai întâi, să se respingă argumentul formulat de GRDF potrivit căruia deciziile autorității de soluționare a litigiilor sunt decizii administrative care nu pot produce efecte înainte de apariția litigiului între părți. O astfel de interpretare ar fi contrară obiectivelor Directivei 2009/73 și ar aduce atingere efectului util al acesteia. Astfel cum a procedat Comisia Europeană în observațiile sale scrise, trebuie să se amintească jurisprudența constantă a Curții potrivit căreia obligația de a asigura efectul deplin al dreptului Uniunii, în special prin eliminarea consecințelor unei încălcări a dreptului Uniunii, se impune instanțelor naționale, dar și, în cadrul competențelor lor, tuturor organelor statului membru în cauză, inclusiv autorităților administrative (a se vedea în acest sens Hotărârea din 12 iunie 1990, Germania/Comisia, C-8/88, EU:C:1990:241, punctul 13, Hotărârea din 7 ianuarie 2004, Wells, C-201/02, EU:C:2004:12, punctul 64, și Hotărârea din 4 decembrie 2018, Minister for Justice and Equality și Commissioner of An Garda Síochána, C-378/17, EU:C:2018:979, punctele 38 și 39).
- 36 În continuare, desigur, în temeiul articolului 41 alineatul (11) din Directiva 2009/73, autoritatea de soluționare a litigiilor trebuie să ia o decizie în termen de două luni de la primirea plângerii. Cu toate acestea, contrar celor susținute de GRDF în observațiile sale scrise, aceasta nu înseamnă că autoritatea menționată nu poate lua decizii ale căror efecte se vor extinde la o perioadă anterioară apariției litigiului între părți. Astfel, termenele procedurale nu au nicio relevanță asupra eventualei stabiliri a efectelor în timp ale deciziei autorității de soluționare a litigiilor.
- 37 În sfârșit, în ceea ce privește incidența faptului că, în speță, contractele în cauză au fost încheiate înainte de intrarea în vigoare a Directivei 2009/73, trebuie amintit că aceasta nu creează un regim nou, ci se înscrie în continuitatea directă a Directivei 2003/55, pe care Directiva 2009/73 a abrogat și a înlocuit-o. Astfel, această din urmă directivă urmărește aceleași obiective precum Directiva 2003/55 și nu modifică conținutul dispozițiilor de fond ale acesteia, în special cele privind accesul la rețeaua de distribuție, prevăzute la articolul 18 din Directiva 2003/55 și, respectiv, la articolul 32 din Directiva 2009/73 (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 martie 2015, Comisia/Moravia Gas Storage, C-596/13 P, EU:C:2015:203, punctul 37).

- 38 În speță, din ordonanța de trimitere reiese că contractele în cauză au fost încheiate în cursul anilor 2005 și 2008, respectiv după 1 iulie 2004, dată la care statele membre trebuiau să pună în aplicare Directiva 2003/55 în temeiul articolului 33 alineatul (1) din aceasta.
- 39 Rezultă din cele de mai sus că efectele unei decizii a unei autorități de soluționare a litigiilor, vizată la articolul 41 alineatul (11) din această directivă, se extind la situația părților din litigiul cu care este sesizată existentă între acestea înainte de apariția acestui litigiu. Astfel, această dispoziție nu se opune unei decizii care impune unei părți la litigiul menționat să modifice contractul de transport pentru a fi conform cu dreptul Uniunii pentru întreaga perioadă contractuală.
- 40 Această interpretare a articolului 41 alineatul (11) din Directiva 2009/73 nu este repusă în discuție de principiul securității juridice, nici de principiul protecției încrederii legitime invocate de GRDF.
- 41 Atunci când statele membre adoptă măsuri prin care pun în aplicare dreptul Uniunii, ele sunt obligate să respecte principiile generale ale acestui drept (Hotărârea din 7 august 2018, Ministru kabinet, C-120/17, EU:C:2018:638, punctul 48 și jurisprudența citată).
- 42 Trebuie amintit că principiul securității juridice impune, pe de o parte, ca normele să fie clare și precise și, pe de altă parte, ca aplicarea acestora să fie previzibilă pentru justițiabili (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 septembrie 2019, Călin, C-676/17, EU:C:2019:700, punctul 50 și jurisprudența citată).
- 43 În această privință, Curtea a statuat, desigur, pe de o parte, că ea poate, în mod excepțional și pentru considerente imperative de securitate juridică, să acorde o suspendare provizorie a efectului de înlăturare pe care o normă de drept al Uniunii îl exercită față de dreptul național contrar acesteia și, pe de altă parte, că o instanță națională poate în mod excepțional să fie autorizată, cu respectarea condițiilor pe care numai Curtea le poate stabili, să facă uz de o dispoziție națională care îi permite să mențină anumite efecte ale unui act național anulat din cauza unor considerente imperative legate de protecția mediului și de securitatea aprovizionării cu energie electrică a statului membru vizat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 29 iulie 2019, Inter-Environnement Wallonie și Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen, C-411/17, EU:C:2019:622, punctele 177-179).
- 44 Cu toate acestea, în măsura în care argumentele prezentate de GRDF trebuie înțelese ca incluzând o cerere în acest sens, trebuie exclusă de la bun început posibilitatea instanței de trimitere de a limita în timp efectele anulării unui act de drept intern contrar dreptului Uniunii. Astfel, instanța de trimitere nu a menționat elemente concrete care ar putea să demonstreze riscurile specifice de insecuritate juridică ce ar rezulta din împrejurarea că efectele deciziilor adoptate de Cordis, în temeiul articolului 41 alineatul (11) din Directiva 2009/73, se extind la situația părților din litigiul cu care este sesizată existentă între acestea înainte de apariția acestui litigiu (a se vedea prin analogie Hotărârea din 27 iunie 2019, Belgisch Syndicaat van Chiropraxie și alții, C-597/17, EU:C:2019:544, punctul 59 și jurisprudența citată).
- 45 În sfârșit, GRDF invocă principiul protecției încrederii legitime, întrucât, în speță, operatorii economici puteau avea încredere în mod legitim în legalitatea contractelor de transport, întemeiată pe negocierea acestor contracte sub egida și sub controlul CRE, în virtutea articolului 41 alineatul (6) litera (a) din Directiva 2009/73.
- 46 În această privință, dreptul de a se prevala de principiul protecției încrederii legitime aparține oricărui justițiabil pe care o autoritate administrativă națională l-a determinat să nutrească speranțe întemeiate prin furnizarea unor asigurări precise (Hotărârea din 7 august 2018, Ministru kabinet, C-120/17, EU:C:2018:638, punctul 50, precum și jurisprudența citată).

- 47 În această privință, este necesar să se verifice dacă actele autorității administrative în cauză au dat naștere, în percepția justițiabilului în cauză, unei încrederi rezonabile, iar în caz afirmativ trebuie să se stabilească caracterul legitim al acestei încrederi (Hotărârea din 7 august 2018, Ministru kabinet, C-120/17, EU:C:2018:638, punctul 51, precum și jurisprudența citată).
- 48 Or, în speță, deși arată că contractele în cauză au fost negociate sub egida și sub controlul CRE, GRDF nu a menționat asigurările precise din partea acestei autorități naționale cu privire la conformitatea clauzei de intermediere în discuție în litigiul principal.
- 49 În plus, pare să reiasă din decizia de trimitere, precum și din observațiile scrise prezentate de Eni Gas că Cordis, care este și autoritatea de soluționare a litigiilor în materie de energie electrică vizată la articolul 37 alineatul (11) din Directiva 2009/72, ar fi adoptat, din anul 2008, decizii în sectorul energiei electrice comparabile cu cea în discuție în cauza principală în ceea ce privește sectorul gazelor naturale. Astfel și sub rezerva verificării de către instanța de trimitere, Cordis pare să fi decis că Directiva 2009/72 s-ar opune unei clauze contractuale prin care operatorul de distribuție a energiei electrice transferă furnizorilor de energie electrică riscul de neplată a tarifului de distribuție a energiei electrice. În această privință, trebuie să se constate că Directivele 2009/72 și 2009/73 urmăresc obiective identice, printre care în special acela de a asigura un acces nediscriminatoriu la rețelele de distribuție a energiei electrice sau a gazelor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 octombrie 2013, Essent și alții, C-105/12-C-107/12, EU:C:2013:677, punctul 65).
- 50 Pe de altă parte, potrivit jurisprudenței Curții, principiul protecției încrederii legitime nu poate fi invocat împotriva unei dispoziții precise a unui text de drept al Uniunii, iar comportamentul unei autorități naționale însărcinate cu aplicarea dreptului Uniunii care este contrar acestuia din urmă nu poate crea, pentru un justițiabil, o încredere legitimă privind posibilitatea de a beneficia de un tratament contrar dreptului Uniunii (Hotărârea din 7 august 2018, Ministru kabinet, C-120/17, EU:C:2018:638, punctul 52, precum și jurisprudența citată).
- 51 În aceste condiții, rezultă, sub rezerva verificării de către instanța de trimitere, că actele autorității de reglementare, și anume aprobarea condițiilor de distribuție, inclusiv a tarifelor, în virtutea articolului 41 alineatul (6) litera (a) din Directiva 2009/73, nu au putut întemeia încredere legitimă a GRDF că clauza de intermediere era ea însăși conformă cu principiul accesului nediscriminatoriu la rețeaua de distribuție prevăzută de această directivă.
- 52 Din considerațiile care precedă rezultă că trebuie să se răspundă la întrebarea adresată că Directiva 2009/73 trebuie interpretată în sensul că nu se opune ca efectele unei decizii a unei autorități de soluționare a litigiilor, vizată la articolul 41 alineatul (11) din această directivă, să se extindă la situația părților din litigiul cu care este sesizată existentă între acestea înainte de apariția acestui litigiu, în special în ceea ce privește un contract de transport al gazelor naturale, prin obligarea unei părți la acest litigiu să modifice acest contract pentru a fi conform cu dreptul Uniunii pentru întreaga perioadă contractuală.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 53 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 2003/55/CE trebuie interpretată în sensul că nu se opune ca efectele unei decizii a unei autorități de reglementare, care acționează ca autoritate de soluționare a litigiilor, vizată la articolul 41 alineatul (11) din această directivă, să se extindă la situația părților din litigiul cu care este sesizată existentă între aceste părți înainte de apariția acestui litigiu, în special în ceea ce privește un contract de transport al gazelor naturale, prin obligarea unei părți la acest litigiu să modifice acest contract pentru a fi conform cu dreptul Uniunii pentru întreaga perioadă contractuală.

Semnături